

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Біолого-екологічний факультет

Кафедра зоології та екології

ПП.5.2.10в Заповідна справа

**ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни**

підготовки _____ бакалавр _____

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Дніпро

2017 рік

Робоча програма Заповідна справа для студентів
(назва навчальної дисципліни)
 за напрямом підготовки 6.040102 – Біологія, спеціальністю _____
 „____” _____, 20____ року- __ с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)
 Пономаренко О. Л., доцент кафедри зоології та екології, к.б.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____ зоології та екології _____

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № _____

Завідувач кафедри

(підпис) (О. Є. Пахомов)
“ ____ ” _____ 20__ року
(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією за напрямом підготовки/спеціальністю
6.040102 – Біологія

(шифр, назва)

Протокол від. “ ____ ” _____ 20__ року № _____

Голова _____ (О. М. Масюк)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ____ ” _____ 20__ року

Схвалено Вченою радою факультету
біолого-екологічного

(шифр, назва)

Протокол від. “ ____ ” _____ 20__ року № _____

Голова _____ (О. В. Севериновська)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ____ ” _____ 20__ року

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Заповідна справа” є вивчення основ заповідної справи, як прикладної науки, спрямованої на збереження біологічного та генетичного різноманіття, рідкісних живих організмів, унікальних, або типових екосистем, біосфери в цілому.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Заповідна справа” є:

- вивчення історії заповідної справи;
- ознайомлення з основними ідеологіями заповідної справи;
- вивчення принципів внутрішнього зонування заповідних територій;
- аналіз вітчизняного законодавства у сфері охорони навколишнього середовища;
- аналіз міжнародного законодавства у сфері охорони навколишнього середовища, ратифікованого Україною.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати :

- основні етапи розвитку заповідної справи в Європі та Україні;
- особливості основних ідеологій заповідної справи;
- предмет, метод, принципи та завдання заповідної справи;
- основи внутрішнього зонування території заповідників;
- роль заповідників у системі господарювання;
- систему Законів України, що регулюють діяльність ПЗФ;
- систему міжнародних конвенцій, що регулюють діяльність ПЗФ;
- процедуру створення об'єкту або території ПЗФ.

вміти :

- На підставі закону України “Про природно - заповідний фонд України” та інструкції щодо створення мережі ПЗФ у природних та модельних умовах, користуючись еколого-економічними показниками стану території розробити схему оптимізації ПЗФ окремого регіону
- На основі даних про фізико - географічний, екологічний та економічний стан території у природних та модельних умовах з використанням відповідних критеріїв створення заповідних об'єктів (територій) скласти обґрунтування стосовно доцільності створення окремого заповідного об'єкту (території).
- На підставі діючого законодавства ефективно контролювати дотримання норм і правил раціонального природокористування різними організаціями, установами, юридичними та фізичними особами незалежно від підпорядкування.
- Критично проаналізувати акти різних державних органів на ідеологічну складову.
- Визначити пріоритетні завдання для того чи іншого типу територій та об'єктів ПЗФ.
- За існуючими алгоритмами розрахувати площу різних зон державного заповідника.
- За наявними даними та алгоритмами визначити конфігурацію тієї чи іншої зони заповідника.

- Визначати біологічну цінність тієї чи іншої охоронної території за наявністю видів з охоронних списків різного рівня підпорядкування.
- Критично проаналізувати діяльність тієї чи іншої території ПЗФ.

Програма навчальної дисципліни **ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ:**

Вступ Поняття, предмет, об'єкт дослідження. Мета та завдання дисципліни. Сукупність вмінь та навичок. Поняття заповідної справи. Сучасний стан заповідної справи в світі та в Україні. Готовність України до вступу в ЄС та адаптація природно-заповідного фонду до вимог ЄС.

МОДУЛЬ 1. Заповідна справа

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні етапи розвитку заповідної справи

ТЕМА 1. Форми заповідання протягом основних етапів розвитку людства

Форми заповідання у період первіснообщинного устрою. Заповідання у період феодального устрою. Сучасний період розвитку заповідної справи. Розвиток заповідної справи в Україні

ТЕМА 2. Основні ідеології заповідної справи

Ресурсизм, як найстаріша ідеологія заповідної справи. Класичне заповідання, як найбільш розповсюджена ідеологія заповідної справи. Етика дикої природи, як модерністська ідеологія заповідної справи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Основи внутрішнього зонування території заповідників

ТЕМА 3. Особливості організації різних зон заповідників.

Розвиток ідей зонування на протязі 19-20 сторіччя. Зона абсолютної заповідності. Зона наукових досліджень. Селітебно-господарська зона. Екскурсійно-туристична зона. Буферно-охоронна зона.

ТЕМА 4. Інші аспекти функціонування заповідників.

Існування заповідників у часі. Оцінка площі заповідників. Заповідники у системі господарювання людини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Природоохоронне законодавство.

ТЕМА 5. Основні законодавчі акти, що регулюють діяльність ПЗФ

Закон України "Про природно-заповідний фонд України". Закон України "Про охорону навколишнього середовища". Закон України "Про Червону книгу України". Закон України "Про тваринний світ". Закон України "Про рослинний світ". Концепція "Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року".

ТЕМА 6. Основні міжнародні правові акти, що регулюють діяльність ПЗФ

Конвенція про водно-болотні вгіддя, що мають міжнародне значення, головним чином, як місцеперебування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція). Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція). Конвенція по охороні мігруючих видів тварин (Боннська конвенція). Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро).

Рекомендована література

Базова

1. Рыжиков А.В. Основы проектирования заповедных систем. Красноярск. 2004. 56 с.
2. Андрійцев В.І. Екологічне право.:Курс лекцій : Навчальний посібник - К. Вентурі, 1996 - 208 с.
3. Боголюбов С.А. Экология : Учебное пособие .-М.: Знание, 1997.-288с.
4. Крисаченко В.С. Екологічна культура: підручник - К.: Заповіт,1996 - 352 с.
5. Петров К.П. Общая экология: Взаимодействие общества и природы : Учебное пособие для вузов Спб.: Химия , 1998 - 352 с.
6. Шилов И.А. Экология: Учебник для биол. спец. вузов -М.:Высш. Шк., 1999.- 447с.
7. Экзарьян В.Н. Геоэкология и охрана окружающей среды. - М..Экология - 786 с.

Допоміжна

Нормативна та інструктивна література

1. Андрієнко А. Л., Фещенко П. І. Довідник з охорони природи. – К.: Урожай, 1985.
2. Гришин К. Экологическое аудирование // Экос-информ. – 1993, № 2.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» – К., 1991
4. Екологія і закон : Екологічне законодавство України у двох книгах (відп.ред. В.І.Андрійцев) - Київ: Юрінком інтер; 1998
5. Разметаев С.В. Право собственности на природные ресурсы в Украине . - Харьков, 1995.- 54с.
6. Практика проектирования заповедных территорий.- , 1977.- 211с.

Методична література

1. Волошин І. М. методика дослідження проблем природокористування. – Львів: ЛДУ, 1994.
2. Кубланов С. Х., Шпаківський Р. В. Моніторинг довкілля: Навчально-методичний посібник. – К., 1998
3. Справочник по заповедному делу (под ред.Гродзинского А.М.) К:Урожай, 1988. - 167с.
4. Геологические памятники Украины. - К.: Наукова думка, 1985 - 156с.
5. Заповедники Украины и Молдавии - М.:Мить, 1987. - 272с.
6. Особо охраняемые природные территории мира - М.: Агропромиздат, 1985.- 312с.
7. Перспективная сеть заповедных объектов Украины. - К.: Наукова думка, 1987. - 292 с.
8. Природно-заповідний фонд Української РСР - К.: Урожай, 1986.- 224с.
9. Ющенко О.К.Заповідники Української РСР - К.: Рад.шк., 1985.- 176с.
10. Булахов В.Л. и др. Зоогеографические особенности фауны Украины. Учебное пособие. - Днепропетровск.:ДГУ, 1990.- 72с.
11. Булахов В.Л. и др. Методические указания к изучению темы : »Редкие и исчезающие позвоночные Приднепровья». Днепропетровск: ДГУ, 1983.-86с.
12. Фізична географія Української РСР - К.: Вища шк., 1982 - 208с.
13. Червона книга України - К.: Наук.думка. 1996 - 404с.
14. Программа и методика биогеоценологических исследований. - М.:Наука, 1977. - 404
15. Реймерс Н.Ф., Шгильмарк Ф.Р. Особо охраняемые природные территории.
16. Амфибии и рептилии заповедных территорий. - М.:ЦИИЛ Главохота, 1987.- 180с.
17. Охрана природы, наука и общество. (Материалы 1-й Международ.конгресса по биосферным заповедникам. ЮНЕСКО-ЮНЕП. т.1,2. М.: Внешторгиздат, 1987.
18. Николаевский А.Г. Национальные парки. - М.: Агропромиздат, 1985. - 189с.
19. Шевченко Я.М., Венецкая М.В. и др. Собственники и право собственности.- -К.:Наук.думка, 1994. - 155с.
20. Сытник К.М. Биосфера.. Экология. Охрана природы. Справочное пособие.- К.: Наук.думка.1987 - 523с.
21. Бобров Р.В. Все о национальных парках. - М.: Агропромиздат, 1985 - 20с.
22. Исаев А.С., Носова Л.М., Пузаченко Ю.Г. Біологічне різноманіття лісів (конспект проекту програми)\ \ Екологія та ноосферологія, 1996.№ 3-7. с.56-60
23. Шепяг-Сосонко Ю.Р., Емельянов И.Г. Экологические аспекты концепции биоразнообразия. \ \ Екологія та ноосферологія, 1997.№ 1-2. С.131-140.

24. Соколов В.Е , Пузаченко Ю.Г. ,Гунич П.Д. и др. Биосферные заповедники: цели и проблемы \\ Природа, 1988.№1 . с.34-46.
25. Пузаченко Ю.Г. Концепция биосферных заповедников в изменившихся социально-экономических условиях \\ Заповедное дело, 1996 вып 1 с. 8-22.
26. Стеланицкий В.Б.Заповедники еще живы \\ Охрана дикой природы. 1999 № 1(12) с.14-15.
27. Справочник по заповедному делу. К.: Урожай, 1988.- 168 с.

15. Інформаційні ресурси

<http://www.iucnredlist.org/>

http://www.birdlife.org/action/science/species/birds_in_europe/species_search.html

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/lt_en.pdf